

Піднебесні пісні.. Поетичні переклади Ярослави Шекери

Про книгу

Це унікальне видання містить увесь поетичний перекладацький доробок Ярослави Шекери. За ці довгі віки змінювались поетика і філософія, панували різні релігійні погляди і світські звичаї, а митці повсякчас хотіли висловити своє світовідчуття, лишаючи нам перлини лірики в типових для свого часу формах.

Під обкладинкою зібрано переклади, коментарі до них, що дають змогу прочитати образи, і довідки про авторів, мистецькі течії та умови доби, а також змістовна вступна стаття Дмитра Чистяка про життя та творчість Ярослави Шекери.

Піднебесні пісні

Поетичні переклади
Ярослави Шекери

Переклад з китайської

УДК 821.581-1=161.2

ПЗ2

ПЗ2 **Піднебесні пісні: поетичні переклади / пер. з кит. Ярослави Шекери.** — К.: Сафран, 2023. — 634 с. — Електронна версія.
ISBN 978-617-8209-04-9

Це унікальне видання містить перекладацький доробок Ярослави Шекери — українські переклади китайської поезії від глибокої давнини до ХХ століття. За ці довгі віки змінювались поетика і філософія, панували різні релігійні погляди і світські звичаї — а митці повсякчас хотіли висловити своє світовідчуття, лишаючи нам перлини лірики в типових для свого часу формах. Під обкладинкою зібрано власне переклади (деякі в різних версіях), коментарі до них, що дають змогу адекватно прочитати образи, і довідки про авторів, мистецькі течії та умови доби.

УДК 821.581-1=161.2

Видавництво дякує Олександрові Хоменку, чоловіку Ярослави Шекери, за дозвіл на публікацію творів.

Видавництво дякує китайській художниці Чи Шаотін за каліграфію, використану на обкладинці.

Усі права застережено. Жодну частину цього видання не можна відтворювати, зберігати в пошуковій системі або передавати в будь-якій формі та будь-якими засобами (електронними, механічними, фотокопіювальними чи іншими) без попереднього письмового дозволу власників авторських прав.

© Ярослава Шекера, переклад з китайської, примітки, 2003, 2008, 2010, 2013, 2020

© Катерина Міщук, обкладинка, 2020

© Дмитро Чистяк, передмова, 2020

© ТОВ «Сафран-ЛТД», видання українською мовою, 2020–2023

ISBN 978-617-8209-04-9

Зміст

У єдиному потоці...	4
Слово від видавництва	12
Довідка для читачів	14
РОЗДІЛ I	
Поезія «Книги пісень»	16
Чуські строфи	74
Поезія доби Хань	119
(206 рік до нашої ери — 220 рік нашої ери)	119
РОЗДІЛ II	
Поезія Дзяньбаньського періоду	130
Поезія періоду Вей Дзінь	166
Поезія Південних династій	208
Поезія Північних династій	240
Народна поезія Південних династій	249
РОЗДІЛ III	
Поезія доби Тан	260
РОЗДІЛ IV	
Поезія доби Сон	550
РОЗДІЛ V	
Поезія XX століття	612

У єдиному потоці...

Писати про Ярославу Шекеру і тяжко, і радісно. Тяжко, бо не лише українська культура збідніла торік із її відходом у кращі світи, а й сам утратив близьку душу. Радісно, бо її внесок у вітчизняну словесність (тут уживаю це призабуте поняття широко — як комплекс теоретичних студій і практичних здобутків у царині Слова) — хоч і не оцінений належно, але визначний, і підготоване видання свідчить про утриваленість цього внеску, який, сподіваюся, тільки розширюватиме коло шанувальників творчості дослідниці й мисткині.

Авжеж, Ярослава Шекера була особистістю навдивовижу творчою. І в її енергетичному полі, немов у монаді, відбивались і сходилися в гурт не лише розмаїті зацікавлення, але й кола осіб, і це творче, водночас помірковане і квапливе переживання часу, дух неспокою не лише в мистецтві, але і в житті витворили цілісну постать, яка так багато встигла і ще так багато могла б устигнути...

Народилася Ярослава в сім'ї науковців із галузі механіки й математики. Батькам мисткині випав складний шлях, якого було не уникнути за радянських часів представникам української інтелігенції, але вони гідно пройшли через непрості випробування і прищепили доньці справжню любов до українства й розуміння своєї ролі в його подальшому утвердженні. Про неординарність творчого виховання свідчить хоч би й таке: вже у вісім років Ярослава захопилась народним мистецтвом витинанки, ще школяркою її роботи брали участь в образотворчих виставках в Україні та за кордоном, вона навіть очолила гурток «Орнамент» у київській школі № 200, а вже 1995 року її прийняли до Національної спілки художників. До речі, багато видань авторки проілюстровано її ж витинанками.

Авжеж, Ярослава Шекера могла би продовжувати свій шлях як художниці. Але ж не цуралася вона й інших мистецтв: майстерно розмальовувала писанки, грала на сопілці, дрімбі й окарині, а ще дуже добре співала, щороку гуртуючи друзів для колядування і щедрування, добираючи репертуар (де космого-

нічні співи поєднувалися з християнсько-обрядовими, але завжди мали безперечну естетичну цінність) і костюми, влаштовуючи репетиції. І ті зимові мандри — серед найсвітліших спільних не лише життєвих, але й мистецьких вражень. Додам, що вона знала силу-силенну народних і авторських українських пісень, і зчаста втішалися ми спільними співами за першої ж нагоди. Я вже не кажу про майстерність у народних танцях — прилучаючи до них і мене, була взірцем терплячості. Либонь, чудовий музичний слух і посприяв майстерному опануванню китайської мови, адже її тонова структура стає на заваді багатьом...

А втім, література посіла в житті Ярослави одне з чільних місць. І сталося це передусім через доленосну зустріч (яка, на щастя, трапилась і мені) з літературним об'єднанням «Радосинь» при Спілці письменників під мудрим батьківським керівництвом видатного майстра слова Дмитра Чередниченка. Розгортаю першу збірку юної поетки «Кольорова тиша» (1998 рік, авторці — 16!) і чую лагідний голос із передмови Дмитра Семеновича: «Вона пише як малює, а малює як пише [...] і в поетичній царині шукає, випробовує, експериментує, дошукується виразного звучання і рельєфного зображення, домагається чітких символів, знаків, промовистих витинанкових силуетів». І справді, попри юний вік, серед перших поетичних спроб є чудові знахідки, хоч би й така:

Лягає сонечко. Зимовий пада вечір.
Філігранну дерев витинанку
Буду снити до самого ранку —
Моя мрія здійсниться лелеча.

Мабуть, не без прикладу та намови Дмитра Чередниченка, вочевидь найбільшого українського перекладача литовської літератури (хоча відтворював він багатьох авторів інших країн), Ярослава захопилася перекладацтвом. Уже навесні 2000 року українською почали з'являтися її відтворення класичної та сучасної

китайської поезії, що ввійшли до авторської збірки поезій і перекладів «А небо журавками вишите...». Від 2001-го Ярослава Шекера — чи не наймолодша — в лавах Національної спілки письменників України, а вже 2003-го виходить друком окрема збірка перекладів китайської поезії доби Тан, «Танське небо», твори з якої ввійшли навіть до шкільних хрестоматій із зарубіжної літератури.

Отже, література і захоплення китайською культурою перемогли, адже від 1998 року Ярослава — студентка Київського національного університету імені Тараса Шевченка (спеціальність «Китайська мова і література»); упродовж навчання вона, до речі, також проходила стажування в Китайській Народній Республіці — в Чанчонському педагогічному університеті й у Пекінському університеті мов та культури. Ще студенткою з 2002-го викладала вона в Київському університеті східної лінгвістики і права (згодом — Університет «Східний світ»), а з вересня 2003-го працювала в alma mater на кафедрі китайської, корейської та японської філології, спершу як асистент, а з 2010-го — доцентом. Як то кажуть, «без відриву від виробництва» підготувала і захистила кандидатську дисертацію «Генеза та функціонування художніх образів у китайській поезії доби Тан (VII–X століття)» зі спеціальності «Література зарубіжних країн».

На відміну від деяких занадто «творчих» колег-літераторів, Ярослава ставилася до наукового пошуку і викладацької роботи надзвичайно сумлінно. Коло її наукових інтересів — широчезне: звичайно ж, перекладознавство, поетика і герменевтика, але ще — психологія мови, лінгвокультурологія, теорія літератури, релігієзнавство, культурологія, глибинна психологія тощо. Не лише вдосконалення методу етимологічно-культурологічного аналізу текстів, але й вплив змінених станів свідомості на функціонування образів приводять дослідницю до знакової Асоціації дослідників езотеризму і містицизму.

Не мені судити про наукову цінність синологічних праць Ярослави, але під час численних життєвих і наукових диску-

сій, спільного редагування розвідок і перекладів здобув тверде переконання: вона була дослідницею з широчезними культурними обр'яями, продовжуючи славні традиції «широкого» розуміння студій поетики — в річищі праць М. О. Максимовича, М. П. Дашкевича, А. Ю. Кримського, О. І. Білецького, Д. С. Наливайка, І. П. Бондаренка, які не лише розглядають систему художніх образів у межах авторської, етнонаціональної та ширших культурних картин світу, але й долучають до такого аналізу широкий спектр досягнень суміжних (і не лише гуманітарних) наук. Поряд із тим, виявлення саме естетичної функції тексту, її оприявлення на розмаїтих рівнях матриці національної культури обґрунтовувало широчину перекладознавчого аналізу авторки. Ярослава була не лише теоретиком, але й активним практиком перекладу і виховала, до речі, відомих нині перекладачів.

Відкритість до широкого кола наукових проблем означала для Ярослави потребу у спілкуванні з іншими дослідниками, відвідуванні інших країн, зануренні в інші культури. На численних міжнародних заходах вона уособлювала діалог Заходу і Сходу, зокрема, активно застосовуючи західні інтерпретаційні моделі до східного мовного матеріалу. Від Софії до Санкт-Петербурга, від Любляни до Єревана, від Вільнюса до Гданська, від Єкатеринбурга до Тбілісі вона представляла на впливових майданчиках не лише свій доробок, а й вітчизняне сходознавство. Переконаний, що в Ярослави були всі підстави підготувати й успішно захистити докторську дисертацію, про що свідчить високий рівень понад пів сотні перспективних наукових розвідок, які, вочевидь, матимуть численних читачів і послідовників, тож її науковий доробок також потребує упорядкування і видання.

Маю також тверде переконання, що ретельного аналізу вимагає й авторська поетична і прозова творчість Ярослави. Найновіша її поетична збірка «Межи двома стінами жита» надрукована аж 2004 року. Відкривається вона, до речі, цікавим циклом-медитацією над перебуванням у Китаї «На далекій на

чужині», перейнятим мотивом туги за Україною, зіставленням «я» та «іншого» в діалектиці єдностей і суперечностей, до того ж, авторка експериментує з формою, то вдаючись до мініатюрних афористичних текстів, то стилізуючи народні пісні та балади, то вплітаючи традиційні образи китайської поезії в український космос. Екзистенційна напруженість, медитативний чи екстатичний діалог Волі і Долі, тонкі замальовки з інтимної лірики та виразне громадянське звучання свідчать про широчінь авторської картини світу, беззаперечну мистецьку ерудованість і містично-філософське підґрунтя, як у цьому напрочуд актуальному вірші:

А серця не вмирають —
вони велетні навіть за ґратами,
їх не стримують рами;
їх політ над покинутим раєм
у дзеркальних світах
мерехтить листопадом лапатим.

Маючи втіху багато разів слухати в авторському виконанні чи то на зборах «Радосині», чи на університетській літературній студії «Свіча-до-слова» (однією з організаторок якої була Ярослава), чи на регулярних квартирниках, чи й віч-на-віч Ярославіні поезії, прозу та переклади, раз у раз повторював: час підготувати нову збірку, та й вибране було б до речі. Маю сподівання, що це справа недалекого майбутнього, адже її літературна творчість може здобути визнання навіть у найвимогливіших читачів. Інтелектуальність без надмірного ускладнення, особливе осягнення і перенесення на український ґрунт східних філософських і естетичних систем, езотерична символіка й містично-трансцендентальний чар пізніх поезій свідчать про подальший пошук і становлення занадто скромної, але масштабної мисткині слова, чий світогляд долав нові й нові вершини духовного досвіду.

Для майбутніх дослідників доробку Ярослави цінним джерелом би став бібліографічний покажчик, адже частина текстів друкувались у досить несподіваних виданнях. Також активно підтримувала перекладачка українських письменників, сприяючи перекладам чи редагуванню їхніх текстів китайською — приміром, поезій Ігоря Павлюка. Однією з таких «несподіванок» може виявитися книжка норвезької письменниці Оси Ґан Шведер «Сон шовкопряда» (К.: Грані-Т, 2009) в перекладі нашої з Ярославою навчительки Галини Кирпи, де друкувалися блискучі Ярославині переклади з Лі Бая...

А втім, презентоване видання охоплює основне з поетичного перекладацького доробку Ярослави Шекери, продовжуючи справу, започатковану в «Ґанському небі», а також у системній роботі з упорядкування, відтворення українською та літературознавчого коментування хрестоматійних збірок, передусім для студентства (а якби були більший наклад і відповідна промоція, вони глибше ввійшли б у вітчизняний культурний процес). Перша хрестоматія (2008, упорядкована спільно з Н. Коломієць) охоплює період від найдавніших часів до III століття нашої ери, друга (2010) — від III до VII століття, третя (2013) — від VIII до XIII століття. У цьому послідовному перекладацькому й науковому подвигу вбачається чітка ідея: представити панораму китайської словесності в історичному розрізі. Уявімо, що завдяки старанням Ярослави ми з часом могли б мати якнайширше представлення літературної (але також культурно-історичної, філософсько-естетичної та літературознавчої) думки Китаю...

Адже про те, що Ярослава цілеспрямовано над цим працювала, свідчить представлене видання, що охоплює найістотніше з перекладацького доробку Ярослави Шекери, зчасти з її ґрунтовними передмовами й коментарями. Як зауважить читач, хронологічний зріз представлених текстів вражає — від XI століття до нашої ери і до сучасних авторів. Од всесвітньо відомої «Книги пісень», космогонічних пісень та балад до наративних фре-

сок життя у Дзяньаньську добу, через розквіт і впливи конфуціанської, даоської та буддійської філософських систем. Усесвітнє визнання здобули поезії доби Тан, коли традиційна образність увібрала в себе трансцендентальний чар філософсько-духовного пошуку через призму повсякденності. Містичне проникнення у природний обшир, емоційно-медитативне споглядання єдиного потоку розмаїтих душевних структур забезпечили славу танській поезії далеко за межами східного культурного ареалу. Чимало перекладів Ярослави присвячені відтворенню подальшої доби — епохи Сон, яка здобулася на перекодування баладного жанру *ци*, що поступово розширив свої виражально-зображальні засоби, наснажив великих митців, перейшовши від клішованої форми до індивідуально-авторських стильових парадигм.

Після широкої історичної прогалини читач потрапляє у світ китайської поезії ХХ століття, коли після відходу від стилістично нормованого словника і системи формальних засобів у літературну стихію вривається струмінь живої народної мови, а дедалі ширше взаємне збагачення між китайською і зарубіжними культурними ареалами надає словесності новий імпульс, розширює тематичне та ідейне розмаїття. Маючи нагоду торік узяти участь у Міжнародному фестивалі поезії в Шанхаї, був якнайглибше вражений органічним співіснуванням медитативно-філософських творів, за якими вгадується довгий шлейф минувшини, та новітнього наративного письма, крізь яке проступає китайське світовідчуття. Триває пошук адекватного висловлення новітніх проблем у суголоссі з багатовіковою спадщиною. Така органічна єдність могла б слугувати цінним дороговказом для літературного процесу як у Європі, так і в сучасній Україні.

За межами цього споминку залишається дуже багато. Відзначаючи безперечний науковий і мистецький хист Ярослави, її винятковий редакторський талант, рідкісне чуття української мови, хочу, щоб читач уявив собі живу, радісну й медитативну жінку, в сімейному щасті з талановитим журналістом і філологом

(а ще літератором) Олександром Хоменком і сином Тарасом, по-важну дослідницю за перекладом на дачних «нірванах», на шовковичних деревах, із чайними церемоніалами в гірських походах, під акомпанемент сопілки для «шістдесятницьких пісень», із культом роздільного харчування, народними танцями і йогою, з дружніми посиденьками за читанням поезії при свічках, із театральними постановками для студентів і водінням кози та Маланки або за інтелектуальним листуванням з Ігорем Качуровським...

Писати про Ярославу тяжко, бо відчуваєш: такого друга в житті вже не стрінеш, — але і світло, бо вона подарувала багатством не лише свій науковий і мистецький хист, але і світло своєї душі. І саме в дивовижному конгломераті розмаїтих іпостасей її «я» криється таїна письменницького таланту, бо і її твори, і твори-переклади — живі, у них закарбувалися її життєвий порив і досвід, її широке світобачення, її часто бурхливо-радісна, а десь сповідально-меланхолійна вдача.

У згадуваній книжці Оси Ган Шведер є такі рядки Лі Бая у відтворенні Ярослави:

Воду різнемо ножем — та вона потече ще вільніше,
Вип'єм вина утопити журбу — та вона ще сильніша!
Людські бажання здійснитись не можуть усі у житті;
Хвилечки завтра уранці хай ваше човенце колишать.

В одній зі «Східних новел» класика європейської літератури Маргеріт Юрсенар є оповідь про китайського художника Вана Фо, який загубився у власному полотні й відплив на човні потойбіч. Хтозна — можливо, в цій притчі криється неперепутня істина. І там, потойбіч Слвова, Ярославіна душа стрінеться з душами її улюблених поетів, а залишеному нам човенцю її книжки відкриється довгий і прекрасний шлях, де в єдинім потоці зіллються душі авторів, читачів і Ярослави Шекери...

Дмитро Чистяк

Слово від видавництва

Окремо слід сказати про використання нової транскрипції в цьому виданні. Перекладацький доробок Ярослави Шекери створювався в той час, коли в Україні ще не було напрацьовано власної практичної транскрипції, що спиралася б на норми української орфоєпії, тому для транскрибування складів китайської мови дослідниця в своїх перекладах уживала систему Палладія (створену для потреб російської мови), спочатку без змін, а пізніше — замінюючи «г» на «Г»; щодо правопису китайських імен та назв, то вона орієнтувалася на стару російську практичну транскрипцію, де двоскладові китайські імена було прийнято писати через дефіс (щоб позначити межу складів)*.

Однак, оскільки принциповою позицією видавництва «Сафран» є використання нової української системи транскрибування китайських власних назв (системи Кірносової – Цісар), то постало питання: чи коректно буде перевидати поетичні переклади Ярослави Шекери в цій новій транскрипції? Вирішити це питання позитивно ми наважились у світлі таких міркувань: сама пані Ярослава брала участь в обговореннях нової транскрипційної системи і при цьому не висловлювала заперечень щодо неї, натомість говорила про важливість утворення такої транскрипції й погоджувалася стати науковою редакторкою посібника, в якому було б викладено засадничі принципи нової транскрипції (на жаль, цим планам не судилося здійснитись). Крім того, ідею перевидання перекладацького доробку Ярослави Шекери в новій транскрипції підтримав її чоловік Олександр Хоменко.

*

У сучасній російській практичній транскрипції китайської мови від такої практики відмовились. — Тут і далі у виданні зірочками позначено прим. упор., арабськими цифрами — прим. пер.

Тож ми наважились зробити такий крок і перевидати поетичні переклади Ярослави Шекери в новій транскрипції. При цьому вбачаємо головну цінність її доробку в його змісті: у трансльованих через нього ідеях, у вдалих перекладацьких рішеннях та в докладних коментарях, — а не у формі написання імен поетів чи назв, тим більше, що їхній «новий вигляд» ніяк не вплинув на поетичні характеристики текстів. Ми певні, що перекладацький доробок Ярослави Шекери читатимуть у будь-якій транскрипції, бо це важливий інтелектуальний здобуток і українського китаєзнавства, і українського перекладу. Зрештою, вихідне написання, «затверджене» авторкою, завжди можна знайти в попередніх виданнях її творів.

Довідка для читачів

Довжина рядка китайського вірша (розмір, або метр) — це кількість ієрогліфів (слів), а отже, і тонованих складів. Традиційно розмір китайської поезії розвивався від чотирислівного (більшість рядків у «Книзі пісень») через п'ятислівний (поет III століття Цао Пі був першим, хто писав винятково п'ятислівним віршем) до семислівного. Безперечно, існували й змішані розміри, проте більшість поетів усе ж тяжіли до визначеної кількості ієрогліфів у рядку. Згодом до п'ятислівного розміру (п'ять — символ п'яти першоелементів) додали ще два склади (двійка символізує дуальну структуру світу — *інь-ян*), і на період Тан викристалізовується класичний розмір: п'яти- і семислівний. Вважається, що семислівні вірші сприяли застосуванню поезії в розмовній мові. Танські поети писали й іншими розмірами, створюючи шести-, восьми-, дев'ятислівні, а також змішані вірші, проте вони не вважалися класичними.

Для милозвучності вірша дотримувалися принципу «рівних і ламаних тонів». Усі типи класичних віршів мали свої схеми, які остаточно сформувалися ближче до середини VIII століття, — згідно з ними поети писали оригінальні твори. Чергування ієрогліфів із різними тонами з урахуванням зазначених віршових форм створювало 16 схем класичної поезії. Однак подібна «математика віршів» не була надто строгою.

Римуватись у класичній китайській поезії могли тільки ієрогліфи з рівним тоном. Наявність єдиної (наскрізної) рими спричиняє неабиякі труднощі в перекладі віршів українською, адже китайська мова з її силабічністю має набагато більше ієрогліфів з однією римою, ніж українська — слів, які римуються між собою. До того ж, лише за звучанням віднайти риму в китайському вірші непросто, бо достеменно невідомо, як читались ієрогліфи в ті часи. Існують, однак, списки римованих слів, тому точно відтворити риму при перекладі класичної поезії цілком можливо.

РОЗДІЛ І

ПОЕЗІЯ «КНИГИ ПІСЕНЬ»

«Книга пісень» («Шидзін») — перша поетична пам'ятка Китаю, в якій зібрано народні пісні та гімни періоду Джов (XI–III століття до нашої ери). У «Книзі» вже наявна диференціація жанрів: *фен* (епічні твори, що віддзеркалюють віяння та звичаї суспільства), *я* (оди) та *сон* (гімни), а також перші художні засоби: *фу* (розповідь, виклад), *бі* (зіставлення) та *сін* (алегоричний зачин або заспів), які стали основними в китайській поезії. «Книга пісень» складається з чотирьох розділів: «Звичаї царств», «Малі оди», «Великі оди» та «Гімни», — які об'єднують 305 ліричних і трудових пісень, а також епічних творів про плем'я Джов та хвалебних храмових пісень і культових гімнів.

Із пісень царства Джов та царств,
що лежать на південь від нього¹

ПОДОРОЖНИК

Ми рвемо подорожник, хутенько збираємо.
Все рвемо подорожник, руками щипаємо.
Ми рвемо подорожник, та й зерна з землі підіймаємо.
Все рвемо подорожник, та й пригорщами обриваємо.
Ми рвемо подорожник, у сукні поділ висипаємо.
Все рвемо подорожник, за пояс поділ загортаємо.

1

Царство Джов — центральний домен періоду Джов; його центр, за легендою, лежав біля гори Ці в сучасній провінції Шеньсі. Під час наступу кочових племен центр пересувався все далі на південний схід. Протягом п'ятдесяти років наприкінці епохи Шан старійшиною клану Джов був Веньван («Освічений Правитель»), який досяг значного зміцнення впливу свого клану в країні. Він батько Вувана — першого правителя династії Джов після падіння останнього тирана династії Шан Джова Сіня. Джовгон, брат Вувана, розділив територію країни на два райони, правобережну і лівобережну частини в районі середньої течії Хванхе, для зміцнення контролю над удільними володіннями. Другий район — це Шао, яким правив Шаогон, брат Джовгона. Наділ Шао розташований на південь від гори Ці.

СХИЛЕНЕ ДЕРЕВО

Похилилося дерево пишне на півдні,
Його трави в'юнкі оповили — гой-я!
Благородному мужу оцьому веселому
Хай багатство і спокій пребуде — гой-я!

Похилилося дерево пишне на півдні,
Заплели його трави від ока людського — гой-я!
Благородному мужу оцьому веселому
Хай достаток на користь ітиме — гой-я!

Похилилося дерево пишне на півдні,
Його трави навкруг огорнули — гой-я!
Нехай муж благородний веселий оцей
Та й отримає жалування величезне — гой-я!

Із пісень царства Шао та царств,
що лежать на південь від нього

ЦИКАДА

Цикада цвіркотить і не змовкає,
І коник у траві без упину стриба.
Не бачила я мужа благородного —
Неспокій невеселе серце крає.
Побачу лиш хазяїна свого,
Як тільки тепло обійму його —
Утішиться моє серденько зразу.

Я на південну гору підіймаюсь,
Уволю папороть збиратиму на ній.
Не бачила я мужа благородного —
Печальне серце, на душі тривога.
Побачу лиш хазяїна свого,
Як тільки тепло обійму його —
У серці радість розцвіте на дні!

Я на південну гору підіймаюсь,
Горошку дикого нарву старанно.
Не бачила я мужа благородного —
Сумне моє серденько, наче зранене.
Побачу лиш хазяїна свого,
Як тільки тепло обійму його —
Серденько вгомониться вже сьогодні!

ГРИМИТЬ ГРІМ

Грім гримить молодий
У Наньшані², на схилі південнім.
Чом ідеш, лиш дорога тобі на умі?
Чом не смієш у спокої жити щоденно?
Роботящий, меткий чоловіче ти мій,
Повертайся, вертайся хутчій!

Грім гримить молодий
На одному зі схилів Наньшаню.
Чом ідеш, лиш дорога тобі на умі?
Чом не годен спочити на місці однім?
Роботящий, меткий чоловіче ти мій,
Повертайся, вертайся хутчій!

Грім гримить молодий
Під горою південною нині.
Чом ідеш, лиш дорога тобі на умі?
Чом не можеш ти жити всякчас без турбот?
Роботящий, меткий чоловіче ти мій,
Повертайся, вертайся хутчій!

2

Наньшань — «південна гора (гори)». Найімовірніше, це не конкретні гори, а вказівка на їх розташування відносно автора пісні.

ЗІРОНЬКИ

Дрібнії на небі зірниці,
На сході — сузір'я Плеяд, Оріона.
Виконую поспіхом справи, ніяк не спинюсь —
В чинуші на службі від рання й до ночі.
І доля моя не така, як у всіх — хоч-не-хоч!

Дрібнії на небі зірниці,
Лише Оріон і Плеяди одні.
Виконую поспіхом справи, ніяк не спинюсь;
Відмовитися б від казенної ковдри мені!
О, доля у всіх неоднакова, ні!

У ЯНДЗИ Є ПРИТОКИ

У Яндзи приток багато є.
Чоловік додому хутко йде,
Із собою не бере мене³.
Із собою не бере мене —
Він пізніше шкодуватиме про це.

У Яндзи дрібні є острівці.
Чоловік додому хутко йде,
Не дає піти разом із ним.
Не дає піти разом із ним —
Та потому буде він сумний.

Мальовничі закрути в Яндзи.
Чоловік додому хутко йде,
Та мені не дозволяє йти.
Та мені не дозволяє йти —
Плакатиме потім він навзрид.

3

У пісні передано почуття покинутої дружини.

Із пісень царства Бей⁴

ЛАСТІВКИ

(варіант перший)

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Невпинно й легко крилами тріпочуть.
Моя сестра одружується нині —
Її на міста край провести хочу.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні,
І сльози проливаю, наче дощ.

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Угору-вниз — тріпочуть крила їхні.
Моя сестра одружується нині,
І я проводжу в дальню путь її.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні;
Стою... А сльози кап та кап мої.

4

Царство Бей (XI–VI століття до нашої ери) було розташоване в північній частині сучасної провінції Хенань, на місці метрополії Шан-Їнь. Ще на початку Джов Бей було поглинуто царством Вей.

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Угору-вниз — їм любо щебетати!
Моя сестра одружується нині —
Аж до південного кордону проведжатиму⁵.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні;
В моєму серці гіркоти багато.

Моїй сестриці довіряють люди.
У неї щире серце і думки глибокі.
Вона і ніжна, і м'яка, й сумирна,
Обачна, коли навколо неспокій.
Вітцівське милосердя (*вана*⁶ вмерлого)
Згадаю, втішуся — як сестрині затихнуть кроки.

5

Ідеться про південні кордони Вей, царства епохи Джов, розташованого на території південної частини сучасної провінції Хебей і північної частини провінції Хенань.

6

Ван — титул найвищого державця епох Ся, Шан та Джов.

ЛАСТІВКИ

(варіант другий)

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Не злагоджено крилами махають.
Моя сестра одружується нині —
Я на околицю країни проводжаю.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні,
І сльози, наче дощ, я проливаю.

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Угору-вниз — лиш мають крила їхні.
Моя сестра одружується нині,
І я проводжу в дальню путь її.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні;
Стою... А сльози кап та кап мої.

У парі ластівки ширяють ген у сині,
Угору-вниз — їм любо щебетати!
Моя сестра одружується нині —
Аж до околиці на півдні проводжатиму.
Стою, дивлюсь — не бачу в далечіні;
В моєму серці гіркота зосталась.

Сестра в країну Жень іде покірно,
У неї щире серце, а думки глибокі.
Вона і ніжна, і м'яка, й сумирна,
І добра, й обережна — як навкруг неспокій.
Вітцівське милосердя (князя вмерлого)
Мене розрадить — лиш сестриці стихнуть кроки.

Б'ЮТЬ БАРАБАНИ

Гримлять барабани — до праці;
У воїв — піднесений дух.
Будують столицю вони, місто Цао⁷;
В похід лиш один я на південь іду⁸.

Крокуєм покірно за Сонем Дзичвеном —
Аби втихомирити Чень царство й Сон⁹.
Він не дозволяє вернутись додому —
І серце тривожне роз'ятрює сум.

Хто відає те, де живем, спочиваєм?!
А де у поході я втратив коня?
Де буду шукати коня вороного?
Під лісом отим; я піду навмання!

7

Цао — місто в царстві Вей.

8

У давні часи найсильніших чоловіків *вани* посилали у військові походи, а решта робочого населення в разі потреби працювала на будівництві будинків, мостів, доріг тощо.

9

Чень — дрібне удільне князівство древнього Китаю. Займало територію колишньої області Ченьджов провінції Хенань. Сон — могутнє царство на території сучасних провінцій Хенань і Дзянсу.

Життя і кончина — окремо чи поруч;
З дружиною разом я, в щасті й у горі.
Тримаю всякчас її руку немов —
Із нею я буду до старості жить!

Печально, що нас розлучили — як жаль!
І не дозволяють зійтися — на жаль.
Так гірко: безмежна ця мука — о жаль!
Не можем здійснить обіцянку — а жаль!

ПРИЄМНИЙ ВІТЕР

З півдня вітер приємний — бринить-повіває,
Ось на паросток фініка він опустився.
Деревце стало жваво рости, виростати...
З усіх сил господарством клопочеться мати.

З півдня вітер приємний — бринить-повіває,
Стиха фінік гойда, що піднявся увись.
Мати мудра, та діти з чиєїсь вини
Не зросли благородними в світі людьми.

Прохолодна джерельна вода дзюринить —
Той струмок поблизу міста Сюнь¹⁰ витікає.
Є у матері семеро — званих дітьми,
Та працює нелегко вона і бідує...

Там прекрасні канарки ошатні
Пісеньки вимережують милі.
Є у матері семеро — званих дітьми,
Та не втішать їй серце зболіле!

10

Сюнь — місто в князівстві Вей.

ГОРИ МАОЦЬОВ¹¹

Гей, конопля у горах Маоцьов,
Гей, гілочки у неї довгі — то ж чому?
Чиновники країни Вей, аристократи, гей,
Чом зволікаєте так довго ви?!¹²

Чому вони спокійно не живуть — гай-гай?
А тільки треба їм союзники — гай-гай!
Чом зволікали вони довго так — гай-гай?
Цьому причина мусить бути — гай-гай!

На шубах наших лисячих зітерта вовна,
Та колісниці Дзінь на схід не йдуть!¹³
Чиновники країни Вей, аристократи, гей,
Не можете зо мною ви одної думки бути!

Нікчемні, упослідженії, ниці — гей,
Блукальці, біженці з країни Лі.
Чиновники країни Вей, аристократи, гей,
Глухі до них — немов позакладало вуха.

11
Маоцьов — гори в країні Вей.

12
Біженці країни Лі (територія сучасної провінції Шаньсі; знищена Веньваном наприкінці доби Шан) звертаються до вельмож Вей по допомогу, а ті все зволікають.

13
Бойові колісниці царства Дзінь (період Джов, територія південної частини сучасної провінції Шаньсі, середньої частини Шеньсі та північно-західної частини Хенань) не йдуть на схід, щоб допомогти народів царства Лі.

ПІВНІЧНИЙ ВІТЕР¹⁴

З півночі вітер несе прохолоду голчату,
Падає снігу багато.
Вкупі з коханою хочу
Рідні місця покидати.
Чи животіти поволі?
Тутечки тяжко, неволя!

Вітер північний холодний,
Снігом весь світ замело.
Вкупі з коханою хочу
Кидати отче село.
Чи животіти поволі?
Тутечки тяжко, неволя!

Лиси, неначе один, всі червоні,
Чорні, як ніч, всі на світі ворони¹⁵.
Вкупі з коханою хочу
Возом одним утікати.
Чи животіти поволі?
Тутечки тяжко, неволя!

14

У вірші йдеться про те, як двоє закоханих збираються якнайшвидше тікати зі своєї країни Вей, від її жорстокого правителя і несправедливих чиновників.

15

Автор стверджує істину: «усі ворони чорні», маючи на увазі те, що всі чиновники країни Вей злі й жорстокі.

НОВА ВЕЖА

Нова вежа красива й стрімка.
Хванхе наче море, без меж, — повновода ріка.
Сподівалась на гарного я чоловіка,
А натомість каліку потворного маю.

Нова вежа висока і грізна така!
Повна водами річка внизу протіка.
Сподівалась на гарного я чоловіка,
Та постійно з потворою тихо зітхаю.

Хоч розставлені сіті для риби,
Але жаби лише в тих сітках.
Сподівалась на гарного я чоловіка,
Одружилась, однак, з горбанем.

КИПАРИСОВИЙ ЧОВЕН

На хвилях пливе кипарисовий човен —
Пливе посередині річки.
У хлопця — волосся до брів, дві коси¹⁷,
Він мусить моїм бути навіки — не поки!
До смерті клянуся не зрадить його.
О мати! О Небо високе!
Чому не збагнете серденька людського думок ви?!

На хвилях пливе кипарисовий човен —
Уже коло берега тої ріки.
У хлопця — волосся до брів, дві коси,
Це пара моя мусить бути — на віки!
Клянуся до смерті не зрадить ні з ким.
О мати! О Небо високе!
Чому не збагнете серденька людського думок ви?!

16

Царство Йон розташовувалось у межах повіту Дзі сучасної провінції Хенань. Пізніше його поглинуло Вей.

17

Таку зачіску носили неповнолітні хлопці.

МІСЦЕВІСТЬ САНДЖОН

Де збирати дрібну повилицю¹⁸ мені?
Біля Мей¹⁹ вона є, можна брати мені.
Здогадайтесь: про кого думки самотні?
Про красунечку Цян, її стріть би мені!
У Санджоні зі мною дівчина зустрілась,
До палацу, в покої мене запросила;
Вже й над річкою Ці проводжає, і сумно мені.

Де збирають колосисту пшеницю мені?
Вона зріє на північ від Мей, можна жати мені.
Здогадайтесь: про кого думки самотні?
Про красунечку І, її стріть би мені!
У Санджоні зі мною дівчина зустрілась,
До палацу, в покої мене запросила;
Вже й над річкою Ці проводжає, і сумно мені.

Де ж то ріпу збирати тепера мені?
Від Мей-міста на схід, можна брати мені.
Здогадайтесь: про кого думки самотні?
Про красунечку Йон, її стріть би мені!
У Санджоні зі мною дівчина зустрілась,
До палацу, в покої мене запросила;
Вже й над річкою Ці проводжає, і сумно мені.

18

Повилиця — рослина родини в'юнкових, що паразитує на інших рослинах. Квіти дрібні, білі чи рожеві.

19

Мей — місто країни Вей (очевидно, пісня складена вже тоді, коли Вей поглинуло Йон), розташоване на території сучасної провінції Хенань.

ВЕСЕЛКА

Веселка з'явилась на сході —
Вказати на неї ніхто не посмів²⁰.
Гей, дівчина заміж виходить —
Далеко іде від батьків і братів.

Устала на заході райдуга —
Весь ранок умитий дощем.
Гей, дівчина заміж виходить —
Від батька, матусі й братів.

Отак мила дівчина — ой!
Собі про кохання лиш думає — ой!
Нема в неї совісті — ой!
І волю батьків не виконує — ой!

20

За повір'ям, веселку бачили зримим проявом нестримності Неба і Землі під час єднання начал чоловічого (*ян*) і жіночого (*їнь*), тому вважали її лихим знаменням.

Із пісень царства Вей²¹

О ЧОЛОВІЧЕ!

Ти хоробрий і мужній, ти лицар мій — о чоловіче!
Ти у нашій країні великий герой — чоловіче!
Зброю *шу*²² міцно він у руках і безстрашно стискає
І за нашого *вана* попереду війська ступає.

Як поїхав на схід чоловік мій на славнім коні,
Мов травиця в степу, мої коси розсипались дрібно.
Не тому, що не мила голівку чи жиру немає, —
Як же всмак чепуритись теперки мені?!

Дощ ішов безперервно ці дні,
Та з'явилося сонце яскраве.
Лиш про нього, мого бідолаху, думки —
Серцю гірко та сумно, печаль його ранить.

Де знайду я траву забуття?
Посаджу із північного боку.
Все сумую за ладом, тужу;
У журбі моє серце, в неспокої.

21

Царство Вей зберігало свою цілісність і незалежність аж до об'єднання Піднебесної Цінь Шихваном. *Вани* Вей належали до роду Джов. Територія сучасних провінцій Хенань, Хебей та Шаньдон.

22

Шу — вид давньої дерев'яної чи бамбукової зброї завдовжки близько чотирьох метрів.

ВИХОДЖУ ЗІ СХІДНИХ ВОРІТ

Виходжу зі східних воріт:
Багато дівчат — наче хмар!
Хоча їх багато, мов хмар,
Але щоб до серця — нікого нема.
Лиш та, що у білому й хустці зеленій,
Лиш ту я дівчину люблю!
Як став за ворота міські виходжати,
Багато дівчат — мов квіток імперати!²⁴
Хоч стільки їх, наче квіток імперати,
Але я до них не піду.
Лиш з тою, що в білім, з букетиком крапу,
Я хочу балакать, гуляти неквапно.

23

Царство Джен розташовувалося у межах повіту Піньджен сучасної провінції Хенань. Пізніше його поглинуло Хань.

24

Імперата — багаторічна трав'яниста рослина, яка навесні спершу розцвітає, а потім випускає листки. Стебло й корінь їстівні, використовують як ліки, а з листків плетуть дощовики.

ЗА ВОРОТАМИ СХІДНИМИ — ЛУКА

За воротами східними — лука у зелені,
Схил смарагдовий крапом устелений.
Хоч і поряд коханого дім,
Але сам він далеко-далеко.
Ліс каштановий там, за воротами східними,
Він живе там — прекрасна людина!
Чи ж про тебе не думаю я щохвилини?
Та до мене, одначе, не тупцяєш ти...

СОНЦЕ НА СХОДІ

Сонце на сході здіймається, гей!
Жінка красива
У домі моєму, гей,
У домі моєму, гей!
Ходить, сидить на циновках, та гей!

Сонце на сході здіймається, гей!
Жінка красива
У дверях моєї оселі, та гей,
У дверях моєї оселі, та гей!
На комишевих циновках, та гей!

25

Царство Ці — одне з наймогутніших джовських царств, розташоване на більшій частині півострова Шаньдон. Володарі Ці належали до роду Дзян, Джов Вуван пожалував їм цей наділ.

ЗБИРАЮ СОЛОДКУ

Ой збираю солодку, солодку збираю
На горі Шов'ян²⁷, на вершині.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
Тож не можна ніяк сліпо вірити.
Цих речей дослухатись не варто,
І не треба звертати увагу.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
Як же можна їм вірити нині?!

Я збираю гіркую травицю самотно
Під горою Шов'ян, під горою.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
І ніяк їх не можна схвалити.
Цих речей дослухатись не варто,
І не треба звертати увагу.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
Як же можна у себе ввібрати їх нині?!

Вже я ріпу збираю, збираю я ріпу
На схід від гори — вона стигла якраз.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
Дослухатися слів цих не можна щораз.
Цих речей дослухатись не варто,
І не треба звертати увагу.
Неправдиві слова, що говорять їх інші,
Як же можна у себе ввібрати їх нині?!

26

Царство Тан — одне з невеликих царств періоду Джов. Столиця його розташована на заході повіту Дзичен сучасної провінції Шаньсі.

27

Шов'ян — гора у провінції Шаньсі.

Із пісень царства Цінь²⁸

ЧЕТВІРКА ВОГНЯНИХ КОНЕЙ²⁹

Славних коней четвірка біжить —
Верхівці ж бо стискають вуздечки чудові!
Всі улюблені *вана* чиновники
З ним рушають узимку на лови.

Вчасно звіра вони здоганяють,
І великим, і сильним його уявляють.
Каже *ван*, щоби правили вліво,
Він стріляє — і точно влучає.

У північному парку розважитися їм схотілось,
А четвірка коней спочива собі вільно.
І вудила, і дзвоники на колісниці дзвенять,
А мисливські собаки прудкі в колісницях сидять.

28

Царство Цінь — одне з найзначніших царств древнього Китаю. Древня столиця Цінь була розташована на території округу Ціньджов сучасної провінції Іаньсу.

29

Вогняні коні — особлива масть вороних коней, шерсть у яких ледь забарвлена в червоне.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ